

Geblokkeerde wereldhandel

Steeds vaker wordt de opvatting verkondigd, dat wij aan het einde van deze eeuw te maken krijgen met een wereld die uiteenvalt in drie grote economische blokken: Noord-Amerika, West-Europa en Japan. Deze opvatting steunt op twee overwegingen. In de eerste plaats is er sprake van een geïnstitutionaliseerde blokvorming. In West-Europa is de 'Europese ruimte' tot stand gekomen, waardoor er de facto sprake is van een fusie op handelsgebied tussen de EG en de EVA. In Noord-Amerika zijn Canada, Mexico en de Verenigde Staten bezig een vrijhandelszone te vormen. In de tweede plaats is er een toenemende mate van 'nieuw protectionisme', waarmee wordt bedoeld dat landen door middel van non-tarifaire invoerbeperkingen hun binnenlandse industrieën en landbouw trachten te beschermen tegen goedkopere en vaak kwalitatief betere buitenlandse producten.

Indien men beide tendenties combineert dan krijgt men al snel de vrees voor een Fort Europa met een Noordamerikaanse evenknie. Voor Japan geldt een dergelijke geïnstitutionaliseerde blokvorming (nog) niet. Dit land zal ook niet het voortouw nemen bij de blokvorming. Gezien het omvangrijke handelsoverschot met Noord-Amerika en West-Europa heeft Japan daarbij namelijk veel te verliezen en weinig te winnen. De Aziatische landen onder leiding van Japan zullen pas tot vorming van een handelsblok overgaan indien er protectionistische blokken ter weerszijden van de Atlantische Oceaan ontstaan. Hoe groot is de kans dat een dergelijke ontwikkeling zich zal voordoen? Voor de EG en de Verenigde Staten is dat zeer afhankelijk van de uitkomst van het landbouwdispuut in het kader van de Uruguayronde die zich thans in een finale en kritieke fase bevindt. Indien de Europeanen niet tegemoetkomen aan de gerechtvaardigde verlangens van de Amerikanen dan is een retaliatie van de zijde van Amerika mogelijk en te verwachten. Een handelsoorlog ligt dan voor de hand, te meer daar het concurrentievermogen van meerdere Amerikaanse industrietakken verzwakt is.

De Verenigde Staten, en in hun kielzog Canada, hebben samen met de EG hun handelsdispuut met Japan. Als beide blokken niet oppassen zal de Japanse industrie met producten als halfgeleiders, chips en videorecorders haar westelijke concurrenten van de markt verdrijven en een monopoliepositie gaan innemen. Met andere producten zoals personenauto's zal zij grote schade aan Europese en Amerikaanse posities toebrengen. Dit zijn de terreinen van Krugmans strategische handelspolitiek. De klassieke liberale argumenten tegen protectionisme zijn bij deze markten niet van toepassing. Er zijn immers sterke oligopolistische marktkrachten en de toetredingskosten zijn extreem hoog. In bepaalde gevallen leidt een protectionistische strategische handelspolitiek tot een verhoging van de welvaart. Men verwijst hierbij snel naar de Airbus-Boeing case. De theoretische onderbouwing van protectionistische strategische handelspolitiek is mooi, maar

heeft belangrijke beperkingen. Nimmer wordt nagegaan wat de effecten zijn voor het volume van de uitvoer indien men de invoer op grond van strategische handelspolitieke argumenten beperkt. Krugman heeft daarop zelf ook gewezen. Ook in zijn visie zullen bijkans alle ondernemers hun industrie strategisch noemen. Indien overheden onvoldoende weerstand bieden aan deze protectionistische verlangens dan krijgt men te maken met een Fort Europa en een Fort Amerika. Dan is het hek van de dam: de export zal zeker dalen. Tevens is het dan volstrekt onmogelijk de groepen die door protectie worden benadeeld, en dat zijn vrijwel altijd de consumenten, compensatie te verschaffen om hun reële inkomen te handhaven.

Hoe groot is nu de kans op een dergelijk protectionistisch scenario? Groter dan men weleens aanneemt. Tot nu toe voltrok het nieuwe protectionisme zich in een wat nevelig klimaat van vrijwillige exportbeperkingen en zogenaamde 'orderly market agreements', maar de roep om openlijk protectionisme neemt toe. Zie de veelheid van protectionistische voorstellen in het Amerikaanse congres, de uitspraken van mevrouw Cresson, de roep om bescherming van de Franse en zelfs de Duitse automobiellindustrie en de nog overgebleven Europese elektronica-producenten.

Het kader van de GATT is te beperkt om deze problemen tot een oplossing te brengen. De huidige handelspolitieke vraagstukken tussen de drie blokken vloeien immers niet of nauwelijks voort uit het gebruik van zuivere handelspolitieke instrumenten, zoals tarieven en quota's, maar worden veeleer veroorzaakt door grote verschillen in het macro-economische beleid en de structuurpolitiek in de drie blokken. Zolang de Verenigde Staten er niet in slagen het begrotingstekort substantieel te verminderen zal dit land gegeven zijn lage besparingen een tekort op de betalingsbalans houden. Japan blijft zich kenmerken door te hoge besparingen, te lage rente en te lage binnenlandse bestedingen en dus te grote handelsoverschotten. Deze onevenwichtigheden hebben niets met handelspolitiek te maken; zij vallen derhalve buiten het kader van de GATT. Zij behoren vooral besproken te worden in de OESO en wellicht ook in het IMF.

De rijke landen moeten eerst orde op eigen macro-economische zaken stellen. Doen zij dit niet dan blijft de roep om protectionisme bestaan. Binnen het kader van de OESO moeten vooral Japan en de Verenigde Staten worden aangepakt. Alleen Japan is thans in staat een stimulerende politiek te voeren en dat is noodzakelijk om de handelsoevenwichtigheden te voorkomen en de wereldeconomie uit de recessie te trekken.

H. de Haan